

Bosna u srcu

Zajednica građana Bosne i Hercegovine
Comunità della Bosnia ed Erzegovina
Roma - Italia

BILTEN

Prvi Bosanski e-mail bilten

BROJ 6

Rim, februar – veljaca 2003.

Mora

Šta to radis, sine?

Sanjam, majko. Sanjam, majko, kako pjevam,
a ti me pitas, u mom snu: sta to cinis, sinko?

O cemu, u snu, pjevas, sine?

Pjevam, majko, kako sam imao kucu,
a sad nemam kuce. O tome pjevam, majko.

Kako sam, majko, imao glas, i jezik svoj imao.
A sad ni glasa, ni jezika nemam.

Glasom, koga nemam, u jeziku, koga nemam,
o kuci, koju nemam, ja pjevam pjesmu, majko.

Abdulah Sidran

Iz Ambasade Bosne i Hercegovine u Italiji

Postovani clanovi Udruzenja, gradjani Bosne i Hercegovine u Italiji,

Sa zadovoljstvom mogu konstatirati da je ovaj vas i nas bilten postao kvalitetno glasilo Udruzenja, te da je postigao zavidnu redovitost u izlazenju. Pored toga, osobno mi se dopada izbor clanaka i autora, raznovrsnost, jednostavnost tehnickog stila i obrade priloga. To su osnovni razlozi zbog kojih sam kao veleposlanik Bosne i Hercegovine odlucio da zatrazim od urednistva da u svakom broju ubuduće uvrsti rubriku pod radnim nazivom "Vijesti iz Ambasade". To je ujedno i odraz dobre i aktivne suradnje Ambasade sa urednistvom Biltena i predsjednistvom Udruzenja.

Drago mi je da je urednistvo tu inicijativu prihvatilo i da se, evo vec u ovom broju, objavljuju prilozima diplomata Ambasade o raznim aktuelnim pitanjima, ocekujem, od interesa za citatelje.

U nasim prilozima naci ce se kratke vijesti o zbivanjima u zemlji, aktivnostima nasih politicara, posebno vezano za bilateralne odnose BiH – Italija, dogadjanja na planu kulture, umjenosti, privrednog razvoja i suradnje i sl. Posebno cemo obraditi raspolozive informacije iz aktuelnih konzularnih odnosa, pravno-administrativnih radnji u toku u zemlji ili konzularnom odjeljenju Ambasade.

Pored toga, povremeno cemo prenijeti, u cijelosti ili nasoj obradi, pojedine agencijske vijesti ili napise iz BiH stampe, vrijedne posebno za one nase clanove Udruzenja koji nemaju pristupa Internetu.

Svim suradnicima i urednistvu zelim mnogo uspjeha u daljem radu, a citateljima zadovoljstva u procitanim prilozima i koristi od dobivenih informacija.

Luksa Soljan, s.r.

Veleposlanik/Ambasador BiH

Vijesti iz Ambasade

• SASTAV VIJECA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE (VM BiH)

Predstavnicki dom Parlamentarne skupstine BiH potvrdio je, na svojim sjednicama odrzanim 13. 01. 2003. i 04. 02. 2003. godine, odluku o imenovanju zamjenika predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH, ministara i zamjenika ministara.

Prema toj odluci sastav Vijeća ministara BiH cine:

Predsjedavajući	– g. Adnan Terzić
Ministar vanjskih poslova – istovremeno i zamjenik predsjedavajućeg	– dr Mladen Ivanic
Zamjenik ministra vanjskih poslova	– gdja Lidija Topic
Ministar za sigurnost, koji je takodjer i zamjenik predsjedavajućeg	– g. Barisa Colak
Zamjenik ministra za sigurnost	– g. Dragan Mektic
Ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa	– dr Mila Gadzić
Zamjenik ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa	– g. Momir Tosic
Ministar finansija i trezora	– mr Ljerka Maric
Zamjenik ministra finansija i trezora	– mr Jusuf Kumalic
Ministar komunikacija i transporta	– dr Branko Dokic
Zamjenik ministra komunikacija i transporta	– g. Haris Basic
Ministar civilnih poslova	– dr Safet Halilovic
Zamjenik ministra civilnih poslova	– g. Zoran Tesanovic
Ministar za ljudska prava i izbjeglice	– g. Mirsad Kebo
Zamjenik ministra za ljudska prava i izbjeglice	– g. Ivica Marinovic
Ministar pravde	– g. Slobodan Kovac
Zamjenik ministra pravde	– g. Niko Grubisic

• **INFORMACIJA O IZRADI PROGRAMA STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMASTVA U BIH**

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, zajedno sa entitetskim vladama, pokrenulo je aktivnosti na izradi Programa strategije za smanjenje siromastva u Bosni i Hercegovini.

U cilju upoznavanja nase dijaspore otvorena je i web stranica (www.bih.prsp.info) na kojoj se mogu naci sve informacije o aktivnostima koje se preduzimaju na pripremi Razvojne politike Bosne i Hercegovine. Na ovoj stranici nalazi se prvi prijedlog Razvojne strategije BiH. Ovaj dokument moze pomoci da se kompletira slika o trenutnoj ekonomskoj situaciji u BiH i pravcima reformi.

Molimo sve nase gradjane koji zive u Italiji, a koji mogu i zele da daju doprinos, na volonterskoj osnovi, na izradi konacnog prijedloga Razvoja strategije BiH, da se jave na telefon Ambasade br. 06-39030547 – gdja S. Radjo ili na e-mail

sradjo@libero.it

- **POSJETA ZAMJENIKA MINISTRA PROIZVODNIH AKTIVNOSTI REPUBLIKE ITALIJE ADOLFA URSA BOSNI I HERCEGOVINI**

U Sarajevu je 20. i 21. januara o.g. boravio zamjenik ministra Proizvodnih aktivnosti Adolfo Urso. Posjeta je organizovana u cilju prosirenja privredne saradnje Bosne i Hercegovine i Italije.

Tom prilikom potpisan je Memorandum o razumijevanju i saradnji malih i srednjih preduzeca izmedju Savjeta ministara BiH i Savjeta ministara Republike Italije, te izvrsena prezentacija italijanske kreditne linije u visini od 18 miliona eura, namijenjene malim i srednjim preduzecima, najvećim dijelom, za nabavku italijanske opreme.

Zamjenik ministra Adolfo Urso je takodje ucestvovao u radu 3. sjednice Komiteta za ekonomsku saradnju Bosne i Hercegovine i Italije, te se susreo sa ministricom Spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Milom Gadzic i ministrom Inostranih poslova Mladenom Ivanicem.

- **INFORMACIJU O PRIPREMI PROGRAMA KULTURNE, NAUCNE I TEHNOLOSKE SARADNJE IZMEDJU VLADE ITALIJE I VLADE BOSNE I HERCEGOVINE ZA PERIOD 2003-2005. GODINA**

Obavjestavamo vas da je u pripremi Program kulturne, naucne i tehnoloske saradnje izmedju vlade Italije i vlade Bosne i Hercegovine za period 2003-2005. godina za potpisivanje.

Program ce pomoci da se razvije i poboljsa razmjena u oblasti kulture, obrazovanja i nauke izmedju dvije zemlje. Takodjer ce doprinijeti produblivanju prijateljskih odnosa izmedju Italije i Bosne i Hercegovine.

- **OSNIVANJE KOMITETA UDRUZENJA ITALIJANSKO-BOSANSKOHERCEGOVACKOG PRIJATELJSTVA "DANTE ALIGHIERI"**

Osnivacka skupstina Komiteta udruzenja italijansko-bosanskohercegovackog prijateljstva "Dante Alighieri" odrzana je 25. januara 2003. godine u Rektoratu Univerziteta u Sarajevu.

Komitet je osnovan na bazi Programa kulturne, naucne i tehnoloske saradnje izmedju vlade Italije i vlade Bosne i Hercegovine za period 2003-2005. godina, cija je finalizacija u toku.

Osnivanjem sarajevskog ogranka Drustva "Dante Alighieri" stvorena je jos jedna prilika za obilježavanje bosanskohercegovacko-italijanskog prijateljstva i tradicionalno dobrih odnosa izmedju Bosne i Hercegovine i Italije.

Zadatak Komiteta je da osniva i finansira skole i biblioteke, kurseve italijanskog jezika, promovira predavanja sa ciljem da se upozna italijanska kultura.

Za Predsjednika Komiteta izabran je dr Boris Tihi, rektor Univerziteta u Sarajevu, za potpredsjednika g. D'Elia, italijanski ambasador u BiH, a clanovi Komiteta su ugledni predstavnici kulturnog i javnog zivota u Bosni i Hercegovini.

• **IZGRADNJA MEMORIJALNOG CENTRA SREBRENICA-POTOCARI**

Zelimo da vas obavijestimo da se predsjedavajući Fondacije za izgradnju Memorijalnog centra Srebrenica-Potocari, g. Paddy Ashdown (Visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH), obratio Ministru vanjskih poslova BiH i zatražio da Ministar preko diplomatskih misija kontaktira dijasporu u svijetu i zatraži njihovu pomoć u prikupljanju sredstava za izgradnju Memorijalnog centra. Projekat za izgradnju Centra potpisan je u oktobru 2002. i kostace oko 10 miliona KM. U toku je prikupljanje sredstava od raznih, kako domaćih, tako i inostranih donatora. S obzirom da je u pitanju vazan projekat, ovim putem obavještavamo naše građane o ovoj akciji.

Akcija prikupljanja novaca traje do avgusta 2003. godine, ali bi bilo poželjno da sredstva budu obezbijedjena što prije. Novac treba uplacivati direktno na račun OHR-a, a pisanu obavijest o donatoru i visini uplate treba putem fax-a proslijediti u OHR na broj **00387-33-283-501**, sa napomenom za Orhana Niksica. Na taj način bi se vodila evidencija o donatorima i izbjegle nepotrebne greske.

Bankovni račun na koji sredstva treba uplacivati:

Adresa banke: **Turkish Ziraat Bank Bosnia dd**

Ferhadija 29, 71000 Sarajevo

Bosnia and Herzegovina

SWIFT: **TZBBBA22**

Naziv računa: **Srebrenica Memorial Fund General Account**

Broj računa: **186-000/10084260-89**

Valuta: **KM**

Kontakt osoba: **gdja Mersiha Mavric**

Kontakt telefon: **0387-33-230-619 ili 230-620.**

vijesti iz Konzulata

U BOSNU I HERCEGOVINU SAMO SA NOVIM PASOSEM

Medju gradjanima Bosne i Hercegovine u Italiji "procurila" je vijest, objavljena u nekim nasim sredstvima javnog informiranja, da je proizvedena vaznost "starih" pasosa, sa kojima je moguće putovati u zemlju, jer su prihvaceni od sluzbenika Drzavne granicne sluzbe BiH.

Ova vijest je, medjutim, netacna, jer je vaznost starih pasoskih obrazaca (sa entitetskom oznakom na koricama) istekla 28. 11. 2002. godine, kako je to objavljeno u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o putnim ispravama Bosne i Hercegovine. Nakon navedenog datuma nije bilo moguće putovati bez novog pasosa (sa grbom Bosne i Hercegovine na koricama), a mnogi nasi gradjani, koji nisu bili zamijenili svoje putne isprave, vratili su se sa granice i zatražili pomoc diplomatsko-konzularnih predstavnistava Bosne i Hercegovine u Rimu i Milanu, kako bi mogli nastaviti svoje putovanje.

Ambasada Bosne i Hercegovine u Italiji ovim putem ponovo obavjestava sve gradjane da je u prostorijama Konzularnog odjela (Via Pilo Albertelli br. 11, tel. 06/3728509, rad sa strankama je svakim radnim danom od 10,00 do 12,30 sati) moguće izvršiti zamjenu pasoskih knjizica, ukoliko se radi o osobama sa dozvolom boravka izdatom u sljedecim regijama: Lazio, Umbria, Abruzzo, Molise, Puglia, Basilicata, Calabria, Sicilia, Campania i Sardegna. Drzavljeni Bosne i Hercegovine koji imaju boravak u ostalim regijama Republike Italije za sve konzularne informacije mogu se obratiti Generalnom konzulatu BiH u Milanu (Via Fabio Filzi br. 19, tel. 02/669 82 707 ili 02/669 82 826).

izbor iz bh. štampe

• **JEDNOGLASNO USVOJENA STRATEGIJA POVRATKA IZBJEGLICA SARAJEVO, 3. FEBRUARA /SRNA/ – Vijeće ministara BiH jednoglasno je danas usvojilo Strategiju za provodjenje Aneksa 7. Dejtonskog sporazuma, prvi okvirni dokument na nivou BiH o povratku izbjeglica, za cije je provodjenje potrebno obezbijediti 460 miliona eura – saopstio je ministar za ljudska prava i izbjeglice u Savjetu ministara BiH Mirsad Kebo.**

“Evropska unija vec je obezbijedila 20 odsto potrebnih sredstava, 30 odsto ocekujemo od donatora, a za preostalih 50 odsto moracemo da nadjemo modus, ne iskljucujuci ni donatorsku konferenciju” – rekao je Kebo na konferenciji za novinare nakon sjednice u Sarajevu.

On je naveo da je Vlada Holandije vec obezbijedila 20 miliona eura. Strategija podrazumijeva zakonske i organizacione izmjene kako bi bile otklonjene prepreke povratku, narocito u oblasti zaposljavanja, obrazovanja, zdravstvenog i penzionog siguranja, a u njenom provodjenju morace biti angazovani svi nivoi vlasti u BiH.

Vijesti o aktivnostima Zajednice

• **Sastanak u Ambasadi Bosne i Hercegovine u Rimu**

Zelimo obavijestiti sve citaoce Biltena da smo “staru” godinu pozdravili sa dosta pozitivnih rezultata. Naime, kako se to zna reci u Italiji “zakljucili smo u ljepoti”, jer Zajednica gradjana Bosne i Hercegovine koja se nalazi u Rimu, ostvarila je jedan kontinuitet izdavanja ovog biltena sa oformiranom ekipom koja se brine o vasem informisanju.

Zajednica je dana 23. decembra 2002. godine bila pozvana na sastanak u Ambasadi Bosne i Hercegovine (grupu je predvodila nasa cijenjena i nezamjenjiva predsjednica Enisa Bukvic, od ostalih prisutni su bili: Fatima Neimarlija, Luka Krilic, Ivan Uldrijan, Senada Tanovic, Sanela Musija i Kasim Cizmic), da bi se tom prilikom neki od clanova po prvi put susreli sa nasim ambasadorom u Rimu gospodinom Luksom Soljanom i novom ministarkom-savjetnikom Veleposlanstva BiH u Italiji gospodjom Sabahkom Radjo, kao i sa gospodinom Brankom Kesicem, savjetnikom u Veleposlanstvu.

Sastanak je bio iskljucivo vezan za zvanicno predstavljanje Zajednice BiH Veleposlanstvu, kao i iznosenje vec ostvarenih projekata u prosloj godini, te je istaknuta vaznost jedne blize suradnje u ovoj 2003. godini, buduci da se ukazuje mogucnost ostvarivanja niza novih projekata koje bi, uz pomoc Veleposlanstva, Zajednica mogla lakse, brze i preciznije odraditi, a to je:

- 1) Priprema programa interkulture, posebno sa opstinama u kojim borave i poadjaju skolu djeca iz BiH.
- 2) Razrada idejnog programa “Dani kulture BiH” u Rimu.
- 3) Uspostavljanje kontakta sa Regijom Lazio u vezi otvaranja “kanala” za lijecenje BiH gradjana, a za cije bolesti nema mogucnosti lijecenja u BiH.

Postovani citaoci, s obzirom da ovaj Bilten “izlazi” na internetu, redakcija Biltena “Bosna u srcu” vas poziva da se odazovete i vi sa svojim prijedlozima, iskustvima u svojim zemljama boravka povodom programa interkulture u opstinama u kojima vasa djeca poadjaju skole, te da nam se javite i napisete teskoce s kojima ste se suretali, ili lakoce koje ste imali, kako bi i vasa djeca zadrzala dio bosanske kulture kao “pravo ucenja” i kako bi se i drugi “ucili na vasim greskama”.

Sto se tice “Dana kulture BiH” u Rimu, predlozeno je da se organizira manifestacija predstavljanja bosanskohercegovacke kulture, manifestacija koja bi bila podijeljena u segmentima: umjetnost-slikarstvo BiH, knjizevnost, muzika, tradicije,

film itd., ali o tome cemo vas naknadno obavjestavati i preko Ambasade, jer dogovor sa sastanka je da cemo zajedno raditi na tom planu, kako bismo sto bolje predstavili nasu drzavu BiH u Italiji.

Sto se tice Regije Lazio i lijecenja BiH gradjana za cije bolesti nema mogucnosti lijecenja u BiH, izgleda da je to jedina regija u Italiji koja je spremna podmiriti sve troskove lijecenja za takve slucajeve. Zajednica ce se, preko predsjednice Enise Bukvic, detaljnije informisati o nacinu i potrebnim sredstvima za takvo sto.

Jos jednom vas pozivamo da iznesete svoje komentare, ideje u vezi s ovim projektima, jer sto nas je vise to je bolje. Pisite na nasu e-mail adresu bosnausrcu@tiscali.it. Pozdrav do sljedeceg broja.

Senada Tanovic

• **Odrzan prvi radni sastanak Glavnog odbora Svjetskog saveza dijaspore BiH (GO SSDBiH)**

U Kopenhagenu, 25. i 26. januara odrzan je prvi radni sastanak Glavnog odbora Svjetskog saveza dijaspore BiH. Sastanku su prisustvovali: Namik Alimajstorovic, Anes Ceric, Nihad Filipovic, Faruk Ticic, Zaim Pasic i Selim Zlomuzika iz Engleske, Hajrudin Omerovic, Emir Bejtovic i Asim Perendija iz Danske, Enisa Bukvic iz Italije, Narcis Jahic iz Austrije, Ramiz Zupcevic, Samir Rajic iz Svedske, Fadil Camic, Alosman Huseinovic i Danijela Dugundzic iz Holandije, Sukrija Dzidzovic i Ali Lejlic iz SAD-a, Rifka Kovac iz Norveske. Prvom dijelu sastanka prisustvao je ambasador BiH u Danskoj, Nudzeim Recica. Bila je prisutna Yahat televizija, Radio Kopenhagen (na bosanskom jeziku), "Bosanska posta" (novine koje izlaze u Skandinaviji na bosanskom jeziku), "Sabah" (novine koje izlaze u Njujorku) i BiH televizija u Danskoj.

Domacini, Savez BiH organizacija u Danskoj, dobro su organizovali sastanak, docek i smjestaj clanova Glavnog odbora. U prostorijama Bosanskog kulturnog centra priredili su nezaboravnu vecu sa bogatim kulturno-zabavnim programom, pored ostalog, uz ucesce bosanskih pjesnika koji zive u Danskoj i muzicara Narcisa Vucine.

S obzirom da je bio prvi radni sastanak GO SSDBiH donesene su kljucne odluke vezane za daljne aktivnosti dijaspore. Odluceno je da se SSDBiH registruje kao internacionalna neprofitna organizacija u Engleskoj, s obzirom da je tamo sjediste. Formirane su radne grupe, definisane kao komisije, u ovisnosti od aktivnosti koje ce relizovati, a to su: Komisija za pronalazak fondova za financiranje projekata, Pravna komisija, Komisija za obrazovanje, kulturu i sport, te Komisija za realizaciju specificnih projekata, a u koju ulazi inicijativa za formiranje fonda za stipendiranje studenata u BiH.

Svjetski savez ce podrzati inicijative kao sto su izgradnja memorijalnog centra u Potocarima, kao i zene Srebrenice koje su pokrenule inicijativu za izmjenu Dejtonskog ustava, a samim tim i rjesavanje problema socijalno-zdravstvene zastite,

penziono-invalidskog osiguranja, školstva i prava na povratak. Trazice se konacno rjesenje dopunskog obrazovanja – zahtijevati donosenje jedinstvenog skolskog dopunskog programa rada.

Clanovi Glavnog odbora dogovorili su se o visini clanarina i da sedmicnjak “Sabah” iz Njujorka postaje oficijelno glasilo SSDBiH. Sire informacije o ovom radnom satanku mozete naci na internetu: www.bihdijaspora.com.

Enisa Bukvic

• **Pocetak saradnje bh. Zajednice i Foruma za interkulturu**

U srijedu, 6. februara ove godine, clanove Zajednice gradjana Bosne i Hercegovine u Rimu primila je u svome uredu gospodja Lidia Pittau, direktorica Foruma za interkulturu (Forum per l'intercultura), koji djeluje u sklopu rimskoga Caritasa. Tom prilikom predsjednica Zajednice gospodja Enisa Bukvic predstavila je dosada pripremljene i ostvarene aktivnosti nase Zajednice u oblasti interkulturalne medijacije koja se, u multikulturalnoj sredini kao sto je milionski Rim, sve vise pokazuje dragocjenom i neophodnom. Imajuci u vidu da se Zajednica vec dugi niz godina s posebnom paznjom brine o ocuvanju vlastitog kulturnog identita kod nase djece i o predstavljanju bosanskohercegovacke kulture u ovoj italijanskoj pokrajini, susret s gospodjom Pittau, koja se pokazala veoma zainteresiranom za saradnju, trebao bi otvoriti nove puteve na kojima bi se nasa vec bogata bosanskohercegovacka iskustva mogla pokazati veoma korisnima. Naime, Zajednica ce do mjeseca aprila predati Forumu za interkulturu razradjene didakticke projekte za interkulturalnu medijaciju namijenjenu rimskim osnovnim i srednjim skolama, nakon cega bi i nasim jezicno-kulturalnim medijatorima bilo omoguceno da daju svoj doprinos u sirenju i njegovanju odnosa medju brojnim kulturama prisutnim u ovome gradu.

S.M.

Put putuje ...

SA PUTA PO SKANDINAVIJI

Enisa Bukvic

Evo me opet na aerodrumu u Rimu. Ovoga puta nisam sama. Sa mnom je moj prijatelj Giuseppe. Putujemo u Norvesku, u posjetu mojoj rodbini. Problem su nam torbe koje unosimo u avion; jedna je puna flasa s vinom, a u drugoj nosimo maslinovo ulje, italijansku kafu i slatkise. U Skandinaviji, a posebno u Norveskoj, vino je vrlo skupo i obicno loseg kvaliteta.

Presjedamo u Kopenhagenu gdje nam torbe predstavljaju ponovni problem, a potom stizemo u Oslo. Avion slijece na pistu prekrivenu snijegom. Giuseppe ne moze da vjeruje, za njega je to veliko iznenadjenje. Mene to ne uznemirava, vec sam slijetala na avionsku pistu pod ovakvim uslovima. U Oslu, na aerodrumu, docekuje nas moj rodjak u pratnji dviju lijepih djevojaka. Pozeljese nam dobrodoslicu, i one, na nasem jeziku. Posmatram s paznjom djevojke, izmedju ostalog fino odgojene. Jedna je izuzetno lijepa. Kasnije saznajem da ima titulu “misice”.

Kad stigismo kod mojih kuci, tamo vec na stolu postavljena vecera: kokosija supa, burek i pecena piletina. Dozivljavamo jos jedno iznenadjenje; nase vino totalno promijenilo ukus. Da ga mi nismo nosili, ne bismo vjerovali da je ono isto vino koje pijemo u Rimu i u Napulju. Popravilo se poslije par dana. Moralo je malo da odlezi.

Dane provodimo obilazeci Sarsporg, Fredrikstad i Oslo. U Sarsporgu, svaki dan posjecujemo kafanu gdje dolaze Bosanci i Hercegovci na kafu. Razmijenimo koju rijec na nasem jeziku, Giuseppe obicno cuti i posmatra oko sebe. Jedan dan, jedan nas zemljak kad je cuo da je Giuseppe iz Napulja, sav uznemiren pricao mu je o svom "losem" iskustvu u tom gradu. Dozivio je veliki strah u Napulju, bojao se da ne bude pokraden. Na sreću, to se nije dogodilo. Tog dana nisam bas bila dobre volje, svaku sam trecu rijec prevodila. Primijetila sam da su svi ostali nezadovoljni odgovorom, a ja se umorila. Prisjetila sam se koliko puta, na samom pocetku svog boravka u Italiji, i ja ista sam bila u situaciji u kojoj se nasao sad Giuseppe. Rekoh sebi, budi ljubaznija prema njemu.

U Fredrikstadu, jedan dan smo isli na kafu u jedan lijep lokal, gdje cesto dolaze Mostarci. Tog dana ne sretismo nikoga od njih.

Uvece smo obicno pripremali italijansku veceru. Giuseppe dobro kuha napuljske specijalitete. Skoro svako vece dolazili su gosti da nas posjete, pozdrave i pozovu nas u goste kod sebe. Ovo je jedan lijep obicaj koji su sacuvali nasi ljudi ovdje u Norveskoj. Prilikom tako jedne posjete, imali smo jos jedno iznenadjenje, ovaj put lijepo. Naime, dobar prijatelj od mojih, dosao je u posjetu sa pletarom punom vina. Mislim da je bilo negdje oko 30 litara. To je jedan nas covjek, novinar, koji pored toga sto priprema i uredjuje najbolje novine u Skandinaviji, otkrih ovoga puta, da je i jedan dobar proizvođač vina. Grozdje koje koristi kao sirovinu uvozi iz Italije. S obzirom da i Giuseppe proizvodi vino u Napulju, konacno je nasao temu njemu interesantnu. Najvise sam ja prevodila pri njihovom razgovoru, mada, uz dobro vino, govoriti se pocne na svim jezicima. Tehnologija proizvodnje je slicna u oba slucaja. Velika je razlika u trajanju fermentacije. Naime, u Napulju fermentacija traje od 4 do 6 dana, dok u Oslu od 4 do 6 nedjelja. Razlog je ogromna razlika u temperaturama. Giuseppe je odusevljen idejom i nacinom proizvodnje vina koji primjenjuje nas zemljak ovdje u Norveskoj. On mu zahvaljuje govoreci da je to njegova ljubav, i da je cak vino proizvodio u Sarajevu, za vrijeme rata. U tom slucaju, sirovina nije bila grozdje nego riza.

Brzo prodje tih pet dana u Norveskoj. U ovom periodu, dani su ovdje vrlo kratki. Za cijelo vrijeme naseg boravka, sunce nismo ni jedanput vidjeli.

Krecemo za Kopenhagen, autobusom. Na putu, kroz Svedsku, razmislim o nasim ljudima koje smo sreli. Zakljucujem da su, u vecini, dobro integrisani. Veci broj njih je vec kupio stan. Prisjecam se da su prethodnih godina teme njihovih razgovora bile posao ili povratak u Bosnu. Ovoga puta, pricali su o drugim stvarima; o njihovim razlikama s Norvezanima, a i o njihovim putovanjima, ne samo u Bosnu nego i po svijetu. Slusali smo price o Spaniji, Egiptu i Turskoj. Pokazivali su nam fotografije iz tih suncanih zemalja. Primjecujem visok stepen integracije kod njihove djece; obicno

studiraju, sa rodbinom kontaktiraju u Bosni i u svijetu preko interneta. Lutajući mislima, prodje mi brzo vrijeme. Vec se nadjosmo u Geteborgu. Taj grad me vrati ponovo u razmisljanja i sjecanja. Prije par godina, setajući kroz Geteborg, slucajno sretoh jednog svog Brckaka. Nastavih lutati u mislima, te se vratih i u Brcko, prije rata. Prolijetale su mi slike moje rodbine i prijatelja, a onda se prisjetih da za neke ne znam gdje su i jesu li zivi. Ta misao mi donese suze i tugu. Tako tuzna primijetih da smo vec stigli u Malmu. Pade mi napamet moja prijateljica Senada koju sam upoznala u Sarajevu na Kongresu dijaspore BiH. Redovno kontaktiramo preko e-maila. Ovo je mogla bit prilika da se sretnemo, pomislih. Poceh se pitati da li postoji grad u Evropi u kojem nema nasih ljudi?

Stigosmo na most koji spaja Svedsku i Dansku. Zapazila sam ga kad smo slijetali u Kopenhagenu, a vidjela sam ga i na televiziji prilikom njegovog otvaranja. Predjosmo taj dugacki most i udjosmo u tunel ispod mora, dugacak 3 km. Po izlasku iz tunela, nadjosmo se direktno u Kopenhagen. To je vrlo lijep grad, isprepletan vodom. Na stanici nas doceka jedan nas Bosanac i svojim autom doprati do hotela. Pomislih, kako smo mi gostoprимljiv narod. Sljedeceg dana, trebala sam prisustvovati sastanku Glavnog odbora Dijaspore BiH, ciji sam i ja clan. Radovala sam se susretu s drugim clanovima a sa kojima vec imam bliske odnose. Upoznala sam ih u Sarajevu na kongresu. Stizali su iz cijelog svijeta. Sutradan, nazalost, primijetih da nisu svi dosli. Posebno mi je bilo zao sto clanovi iz Australije nisu prisutni. Saznajem da iz opravdanih razloga nisu mogli doci. Jedan od clanova iz Amerike, direktno s aerodroma dosao je na sastanak i cijeli dan bio prisutan. Mogu samo zamisliti koju borbu je vodio sam sa sobom, da ne zaspi. Sastanku je prisustvovao i ambasador BiH iz Danske. Mnogo entuzijazma je bilo u svima nama a i zelje da nesto konkretno uradimo za Bosnu i za taj nas narod rasut po cijelom svijetu. Sastali smo se ujutro, a završili popodne kasno.

Navece, domacini su nam organizovali veceru u Bosanskom kulturnom centru. Sve je bilo spontano i prirodno. Primijetih ponovno ucesce ambasadora. Svidio mi se njegov spontani odnos s nasim ljudima. Tu je sve bilo spontano. Centar je bio pun. Narod je jos pristizao. Posmatrala sam te nase "tipicne face". Brzo sam pocela trljati oci. Smetao mi je dim. Nasi vecinom puse. Tu svoju karakteristiku ne zele promijeniti, bilo gdje da se nadju. Iznenada, ponovo spontano, zapocese s priredbom. Bilo je folklor, recitovanja i pjevanja. Cak je bilo i poznatih licnosti. Dosta profesionalno, a jednostavno. Uzivala sam u rijecima poezija i pjesama uz gitaru. Bilo mi je zao Giuseppa, on je samo posmatrao, nista nije razumio. Napustili smo Centar prije zavrsetka predstave.

Sljedeceg jutra nastavili smo sa radom sve do popodne. Jedan dio clanova direktno sa sastaka otisao je na aerodrom. Ja i Giuseppe smo iskoristili priliku da obidjemo grad. Popodne je bilo suncano. To je prvi put bilo da vidim sunce za vrijeme ovog naseg putovanja kroz Skandinaviju. Navece smo otisli na jednu divnu veceru. Dan kasnije vratili smo se u nas suncani Rim.

TREBINJE U REPUBLICI SRPSKOJ

Ove godine nije bilo pravoga ljeta. Danima su padale kise. Uz more su puhali vjetrovi, u primorju obarali stabla i trgali makiju. Pocetak kolovoza, kad ovo zapisujem, slicio je kraju jeseni.

Prijatelji su me povezli kolima iz Dubrovnika u Trebinje.

Znao sam da su na novoj granici s "Republikom Srpskom" strazari i carinici tvrdi, nakon svega sto se tu dogodilo. Hrvatski su se pokazali vazni i ukoceni, srpsko-bosanski nepovjerljivi i aljkavi. Nisam im dao svoju hrvatsku putovnicu, nego talijanski pasos: moje ih je prezime zbunilo, nije odavalo Talijana. Uzeli su papire da provjere, odnijeli ih u smijesne, improvizirane "kontrolne punktove" ili "carinarnice" – na jednoj strani je neka vrsta barake nalik na tor, na drugoj sklepani limeni elementi, poput kontejnera. Jedan mi je granicar udario zig u pasos, drugi nije.

Presao sam na drugu stranu.

Tu je u blizini nekoc bio motel. Spaljen je, ostao je samo dio zida, poput kulise. Prodjoh kraj niza kuca bez krova, srusenih do temelja. Tko to ucini? "Srbi Srbima. I Crnogorci". Rece mi suputnik, rodnom iz ovoga kraja. "Ovdje Hrvati nisu stupili nogom". Bili su preslabi za to. Operirali su sjevernije u Hercegovini, razorili Stolac, unistili njegov muslimanski dio. Duz lose održavane ceste, koju je nevrjeme isprekidalo odronima, vise je palezi i rusevine nego sto sam ocekivao. Citam natpise i putokaze, sve na cirilici. Dogovori zajednickih tijela Bosne i Hercegovine predviđaju upotrebu obaju pisama. Ali kome je ovdje stalo do dogovora.

Tuzno Trebinje!

Posljednji put sam ga vidio prije ovoga rata. Navracao sam cestu u nj, iz Mostara i Dubrovnika. U gradu je bilo neke neobicne zivosti, osjecala se na svakom koraku, od stare carsije do Arslanagiceva mosta. Trebisnjica je ljeti svjeza, spokojna, bilo je ugodno okupati se u njoj, manje opasno nego u Neretvi. Uz rijeku bijase sijaset malih kavana i gostiona. Jos ih ima, ali izgledaju neuredno i zapusteno. U gradu je do rata bilo nekoliko tvornica, koje su dobro poslovale: alati, mehanika, tkanine, cvala je trgovina.

Dvije trecine poduzeca je propalo ili pak jedva prezivljavaju.

Ovaj je kraj bio bogat. Seljak je do rata nosio na dubrovacku pijacu povrce, voce i zito, mlijeko, sir, meso. Sad su mu se putovi prema Jugu zatvorili. Beograd je daleko, Sarajevo je s one strane granice. Gledam kako smokve padaju s grana, trunu jabuke, sljive, posljednje kajsije. U ducanima je izložena roba najgore vrste. Puno je nepotrebnih drangulija koje dolaze bogzna otkuda, iz Kine.

U sredistu, medju zidinama, bijase jedna od najljepjih carsija u cijeloj Bosni. U gradu je bilo, uoci rata, ne manje od trecine stanovnika po vjeri ili porijeklu muslimana. Prije ih je bilo jos vise. "Etnicko ciscenje" ih je prorijedilo i izgnalo. Sada se mogu na prste nabrojati oni koji su ostali, uglavnom stariji ljudi: nisu imali gdje otici ili su se vratili jer ih nitko nece. Dvije lijepe dzamije Osman-pase Resulbegovica i Sultan-Ahmedova – srusene su tako da nije ostao ni kamen na kamenu. Ovu posljednju, manju ali skladniju, zvali su "Careva dzamija". Ulazio sam u nju bosih nogu prije petnaestak godina. Trazio sam u to vrijeme, u bogomoljama nadomak obale (pisuci o Mediteranu), plave boje mora na freskama, ikonama, kuranskim "djuzovima". Ugledao sam ovdje na zidovima prekrasne zelene, smaragdne preljeve. Slikar je vjerojatno promatrao Trebisnjicu i njezin ponor, tamo je ta ista boja. Pokusaj da se obnove te dvije stare dzamije završio se tragicno, kao i u susjednom Stocu: otjerali su graditelje, vrijedjali ih, prijetili: "Balije"!

Arslanagiceva cuprija promijenila je ime. Sad se zove Peroviceva. Nikad se tako nije zvala. Sjecam se trebinjskih kolega sa studija. Nasli smo se na tek osnovanom Sarajevskom univerzitetu pedesetih godina, mladi, ambiciozni i siromasni. Vracali smo se za praznike vlakom, uskotracnom prugom, u tijesnim vagonima "cire" koje je sporo vukla parna lokomotiva. Izlazili smo garavi u Konjicu i Mostaru, Trebinju, Zeleniki, zadnjoj stanici. Krsto, Savo, Nikola, Munib... Izrasli smo pod ovim nebom, u istom kraju. Juznom. Nisam vjerovao – ni sad ne mogu shvatiti – da bi nas netko mogao tako razdvojiti. Nikoga od njih nisam zatekao na ovom putu, u ljeto 2002. godine.

Mladici se vuku po trebinjskim ulicama, zastaju i nesto objasnjavaju jedan drugome, ne znaju sto bi sa sobom. Posla nema, cak ni vojska ih vise nece nakon sto ih je iskoristila. Inozemstva se nije lako dokopati, nemaju kuda, ostaju tu gdje jesu. Ne znam otkud im novci da nabavljaju drogu – cuo sam da je mnogi uzimaju. Iz ocaja, inata ili naprosto ludosti, netko se povremeno presvuce u cetnika, u crnu odoru, sa subarom i bradom, kokardama, ocilom. Unaokolo "svira muzika bez kapelnika", strana i narodna, najcesce folklor nize vrste. Stare varoske pjesme vise se ne pjevaju. Slicna je atmosfera i u "srpskom Sarajevu", kroz koje sam prosao lanjske godine. U Banjaluci nisam bio. Ali ovdje je sigurno gore.

Pucalo se do nedavno s brda Leotara na grad pod Srdjem. Glavnu je rijec vodio bivsi kamiondzija Bozidar Vucurevic, gradonacelnik. Na slavu mu je pala sjena, ali jos ga drze njegovi: na ovoj je strani junak rata, na onoj, samo petnaestak kilometara nize, ratni zlocinac. Nasa mjerila! Pise pjesme u desetercu, guslarske i borbene, neki "uvazeni pisci" su ih hvalili. Moj bivsi prijatelj Vuk Krnjevic, pjesnik i kriticar, dosao je u tenku iz Tivta da mu, uz jagnjetinu, predstavi knjigu, dok se unaokolo jos pucalo.

Nitko ne zna koliko je prijateljstava ovaj rat razvrgnuo!

Na obližnjoj uzvisini pokraj grada podignuta je crkva i zaduzbina zvana "Hercegovacka Gracanica", u koju su prenijeti iz Amerike posmrtni ostaci srpskoga pjesnika Jovana Ducica, rođena u Trebinju, autora suptilnih lirskih soneta i mutnih

nacionalističkih citulja. Potkraj života ispovijedao je ideje bliske cetnistvu i izrazio zelju (faraonsku?) da mu se podigne velika grobnica poput mauzoleja – vjerojatno je kao mladi Trebinjac vidio u blizini, u Cavtatu, Mestrovicev Mauzolej Racicu. Hercegovacka Gracanica (umanjena kopija manastira Gracanice s Kosova), podignuta blagodarnoscu bogatoga emigranta Tupanjca, postala je mjestom nacionalnog hodocasca. Tu su se nedavno okupili, prilikom posvecenja, korifeji radikalnoga srpstva, od ratobornog Matije Beckovica do misticnog Djoge ili Noge, zajedno s neizbjeznim Momom Kaporom koji je zabavnu liru zamijenio patriotskim talambasima. Lukavi Dobrica izbjegao je sastanak, ali je zato predsjednik Vojislav Kostunica odabrao upravo to svetiste za svoje prvo drzavnicko putovanje izvan uze Srbije: u Trebinje.

Razgledao sam crkvu, ikonostas, intarzije, procitao natpise na staroslavenskome jeziku. Pristigose autobusi s raznih strana, zapoce ceremonija. Kraj hrama, na manje od stotinjak metara razmaka, nalazi se prostor za svjetovno slavlje: pripremljen je razanj, donijete gajbe piva, napunjene pletare vina, sve sto ide. Pop srednje dobi, rumena i zadrigla lica, pozva prisutne da saslusaju njegovu besjedu o novoj Gracanici. Dovoljno mi je bilo nekoliko recenica.

Vratio sam se u grad.

Sljedecih dana citao sam sve ovdasnje novine do kojih sam mogao doci i knjige koje sam uspio nabaviti. Cirilicno izdanje “Oslobodjenja” izlazi u “srpskom Sarajevu”, u losoj opremi i na grubu papiru. Na naslovnoj stranici, 4. augusta, citam: “Klanjam se, dobro jutro, dobar dan, dobro vece na materinjem srpskom jeziku”; to je stih iz “poeme” o Sutaru, mjestu gdje su ustase poklali nekoliko stotina Srba u II svjetskom ratu. Sezdeset i jedna godina je prosla od tada i ne treba nas cuditi sto se to jos nije zaboravilo. Ali o Srebrenici, gdje Karadzicevi i Mladicevi cetnici poklase vise od 7.000 muslimana, prošlo je jedva deset godina. Ni spomena nema o njoj, kao ni o drugim stratistima, o Vukovaru, Dubrovniku, o troipogodisnjoj opsadi i razaranju Sarajeva, o ubojstvima na Markalama i u Ulici Vase Miskina, o hladnjacama pobijenih Albanaca na dnu Dunava. Onaj tko cita ovakve novine, ne zna nista o tome. Netko se brine da ne sazna. “Oslobodjenje” napominje se da “treba razmisljati srpski”.

Jezik kojim su pisane takve novine sav se zamutio od mitoloskog taloga. Sjecam se kako su govorili koji trebinjski drugari i kolege: ljepse od nas Mostaraca koji razvlacimo i Sarajlija koji rastezu, cisce od Dalmatinaca koji vuku na dijalekt i Crnogoraca koji krivo naglasavaju. Kakve ce biti posljedice gubitka jezika, ne samo u ovom kraju!?

Malo je ovdje prostora za knjige – u knjizari je svega vise nego njih. Kraj crkve u sredistu grada prodaju se na otvorenom. I dovde su dospjela stanovita djela kakva sam prije dvije-tri godine nalazio po beogradskim knjizarama – okultna, prorocanska, gatalacka, misticna, mitomanska: “Kozmicki pecat”, “Kremansko prorocanstvo”, “Tajanstvene pojave u nasem narodu”, “Mesijansko zavestanje”. U prodaji su cetiri knjige vladike Nikolaja Velimirovica, pravoslavnog mislioca koji se odlikovao

duhovnoscu, ali je u politici zagovarao radikalni nacionalizam, mrzio Zidove “zadahnete smradnim duhom satane”, hvalio Hitlera i smatrao ga uzorom: “Hitler je u XX veku dosao na ideju Svetoga Save”, pisao je 1934. (to mu nije bilo dovoljno da izbjegne tromjesečno zatocenje u logoru Dachau, doduse u povlastenim uvjetima, kao “pocasni zatvorenik” – *Ehrenhaftling*). Privukao me posebice naslov “Kakvi smo mi Srbi?”, djelo meni nepoznatog univerzitetskog profesora i pedagoga, psihologa i psihijatra, doktora medicine i specijalista za “medicinsku etiku” – te i druge titule naveo je na poledjini knjige. Otvorio sam je: “Srbi su prakticno izbacili Hrvate iz visevekovnog ropstva i primili ih – kao pobednici – u zajednicku drzavu... Srbi su svedoci njihovih (hrvatskih, op. P.M.) poraza i unizenja” – upravo zato ih Hrvati mrze jer se pred njima stide. Knjiga je objavljena 1998. u Beogradu i otad kola unaokolo (vidio sam je takodjer u Kotoru i u Budvi, na tezgama pod vedrim nebom, uz more). Autor je sigurno citao i slusao Crncevice, Draskovice, Seselje, Smiljanice, Komnenice, Krestice, sastavljacke “Memoranduma”, voditelje udruzenja knjizevnika, umjetnika ili historicara. Tako se prenosi i siri, iz sredista prema rubovima, pogubna ideologija sto stvara mit i truje svijest. Hrvata je manje, pa u Hrvatskoj ima razmjerno manje takve mracne “promidzbe”, ali ne mnogo. Nigdje se u bivsoj Jugoslaviji njome ne oskudijeva. Kad ce se napokon oglasiti napredna misao u redovima pisaca i intelektualaca te steci dovoljno volje i hrabrosti da se otrgne od takvoga mitskog shvacanja “naciona” i njegova “cuda”! Hoce li se ikad – javno i kriticki – uhvatiti s time u kostac? “To” se uvrijezilo, osililo, ulijeva strah, ucjenjuje one koji oklijevaju da se pridruze.

Predstoji toliki posao, a tako je malo odlucnosti!

Jedva sam stigao porazgovarati s nekolicinom Trebinjaca, cestitih i gostoljubivih ljudi, sjetnih i razocaranih. “Zatvoreni smo ovdje k’o u toru. Ovo je slijepo crijevo republike srpske. Supak. A zivjeli smo lijepo prije svega ovoga. Ne znamo dokle ce ovako” itd.

Nitko to ne zna. Ocito je da takozvana “republika srpska”, cedo dajtonskih nagodbi, plod suluda osvajanja i etnickoga ciscenja, predstavlja glavnu zapreku sredjivanju prilika u cijeloj Bosni i Hercegovini. U postojećim prilikama, ona na neki nacin postaje zamjenom ili utjehom za izgubljeno Kosovo – “ako je vec ono prepusteno Siptarima onda se mora zadržati barem polovicu Bosne”. Strani protektorati, koji pomazu i nadziru, nemaju interesa da u ovom casu prekidaju tu opaku igru.

A vrijeme prolazi.

Na izlasku iz Trebinja i “Republike Srpske”, na poledjini putokaza procitah parolu: “Smrt balijama”. Bilo je to do nedavno, u blizini, i geslo Suskovich i Bobanovich jedinica “Herceg-Bosne”. Ideje i dogovori Milosevica i Tudjmana da Bosnu i Hercegovinu pokore i podijele...

Time bi se mogla zakljuciti ova prica. Ali na povratku, u Cavtatu, prikupih nekoliko podataka koji je mogu upotpuniti.

U jednom od cavtatskih zaljeva otkriveno je mnoštvo amfora. Moj prijatelj iz Njemacke ronio je ovih dana do njih, snimio ih podvodnom kamerom, pokazao mi ih. Ja vise ne mogu roniti tako duboko. Na slikama se vidi kako potonuli brodski teret traje duze od sama broda, tj. njegove olupine, a balast jos duze. I u brodolomima drzava, naroda, ideologija, balast najduze traje. Ovo me putovanje jos jednom uvjerilo u to.

Svaki put kad sam u ovom gradu zanese me tlapnja da cu negdje naici na neke tragove staroga Epidaura. Srusili su ga "Avari i Slaveni" i to tako da od njega nisu ostale ni rusevine. Isto se dogodilo na istocnom Jadranu sa Stridonom, rodnim mjestom svetoga Jeronima, koji se nalazio vjerojatno izmedju Splita i Zadra. Na Mediteranu, a po svemu sudeci i drugdje, poznata je jedna vrsta "rusenja nakon kojeg ne ostaju rusevine". To odaje poseban bijes rusitelja, kakav smo imali priliku vidjeti i u nedavnom balkanskom ratu. Kad je rijec o takvim pojavama u dalekoj proslosti, nasi povjesnicari spominju "Slavene" (ili Slovene) opcenito, ne zna se točno koje. Cim je pak, u gotovo istom razdoblju, nastalo nesto vrednije spomena, to odmah postane "starohrvatska crkva" ili "srpska zaduzbina" – Slavenima ili Slovenima pripisuju se grijesi, nacijama se pridaju zasluge. To zovemo povijescu.

Posao sam do Mestrovicova Mauzoleja obitelji Racic na uzvisini iznad staroga Cavtata. Nastao je pocetkom dvadesetih godina prosloga stoljeca, nakon Vidovdanskog ciklusa, namijenjenog Kosovskome hramu – to je iskustvo prisutno i u zamislama ovoga spomenika. Na ulazu se moze dobiti vodici na cetiri jezika. U tekstu kojim se predstavlja ostala je rupa medju redovima, prazan prostor na kojem je prije nesto pisalo: prebrisan je, uklonjen, izostavljen, i u originalu i u prijevodima, tekst koji govori o "reljefu slavenskih apostola Cirila i Metodija, svetoga Save i Grgura Ninskog". To sigurno nije ucinjeno zbog Grgura Ninskog, a najvjerojatnije ni zbog Cirila i Metodija. Smetao je srpski svetac. Zbog njega je cenzuriran na najgrublji, komesarski nacin i vodici i njegov autor i Mestrovic i njegov Mauzolej. Povijest razlikuje "pobjednike" koji postuju ili barem ne uklanjaju tudje svetinje, Rimljane na primjer, i one koji ih oskvrnjuju ili ruse, Vandale. Na prostoru uz koji prolazi granicna crta krscanske sizme, netrpeljivost je jaca od vjere i istine, od same umjetnosti.

A na groblju pred Mauzolejom pocivaju krscani obaju vjera pod istim krizem, jedni uz druge u smrti, na uzvisini, medju cempresima, nad morem jadranskim.

Tu se završava moj put po Jugu.

Prica o jednoj knjizi...

Zelim da vam ispricam jednu malu istinitu pricu o jednoj knjizi.

Radi se u stvari o zbirci pjesama *Poezija Bosnjaka na orijentalnim jezicima*.*

Ko zna kako je i na koji nacin ova mala knjiga dosla do Rima, sa svojim pricama i pjesmama o dogadjajima sa nasih prostora, ljudima i ljubavi, u periodu izmedju petnaestog i devetnaestog stoljeca.

Da, dragi prijatelji, ako niste znali, korijeni nase knjizevnosti nisu poceli sa Mesom Selimovicem, sa Dizdarom i Andricem, korijeni su mnogo dublji. Mi, generacija sezdesetih i sedamdesetih, nismo ucili to u nasim skolama, ne znamo zbog cega. Mozda zbog toga sto su tako mislili, neki, *neki cudni ljudi*.

I sad kad mislimo da smo se donekle oslobodili tih cudaka, vidi nesrece, ta ista mala knjiga dospjela je u njihove ruke.

U pocetku smjestena na neki raf, da bi uskoro zatim bila odvojena i stavljena sa stvarima koje su trebale da zavrse u kontejneru. Ma, sreca se osmijehnula nasoj maloj knjizi, u blizini se nasao jedan moj prijatelj, koji je trebao i da je baci, zajedno sa ostalim smecem i, umjesto da zavrsi u kontejneru, zavrсила je u njegovom narucju.

Da, zahvaljujuci njemu, “mom prijatelju”, ova malena knjiga jos uvijek je ziva, slobodno prica i pjeva, o gradovima, ljudima, ljubavi, o nasoj proslosti.

Procitao sam knjigu, moram da je vratim, znam, vracam je u prave ruke “mom prijatelju”, njemu i pripada, jer on joj je dao zivot.

Odabrao sam za vas par pjesama iz ove zbirke, koje opisuju Mostar i Sarajevo i koje je napisao Dervis-pasa Bajezidagic (rodjen u Mostaru polovinom 16. st. Nakon skolovanja u rodnom gradu nastavlja učenje u Istambulu i tu dopijeva u dvorsku sluzbu. Kasnije je bio bosanski valija. U tom svojstvu poslan je na odbranu Budima i tu poginuo 1603. godine).

* Zelim jos samo da se osvrnem na predgovor same knjige koji pojasnjava odredjene pojmove: *Pod pojmom knjizevnost Bosnjaka na orijentalnim jezicima podrazumijevamo bogato i raznoliko stvaralastvo u prozi i poeziji, koje je trajalo vise od 4 stoljeca. Vremenske odrednice ovog knjizevnog toka su druga polovina 15. i kraj 19. stoljeca. U tom periodu, koliko su dala dosadasnja istrazivanja, javilo se vise od cetiri stotine stvaralaca na turskom, arapskom i perzijskom jeziku – naucnika, pjesnika i proznih pisaca. Po bibliotekama i naucnim ustanovama sirom svijeta ima jos neobrađenih djela autora porijeklom iz Bosne i Hercegovine.*

Ko bi mog'o opjevati redom...

Ko bi mog'o opjevati redom
Sve ljepote divnoga Mostara
Zar se cudis, srce, sto ga ljubim
Sa ljubavlju sinovskoga zara?

O ne ima na ovome sv'jetu,
Ako nema sred bajnoga raja,
Bistre vode i svjezega zraka,
Sto covjeka sa zdravljem opaja!

Ko ga gleda zivot mu se mladi,
A dusa mu u nasladi pliva;
Svaki kraj mu i svako mjestance
Zadivljene oci podrazava.

S vocem, s vodom i ostalim miljem
On je druga Sirija na sv'jetu,
E bi rek'o da je rajska basca
Ko ga vidi u majskome cv'jetu.

S dvije kule velika cuprija
Pruzila se preko r'jeke carne
Te sa svojim velebnijem lukom
Pricinja se poput duge sarne.

Cio svijet da obidjes redom,
Ne bi nas'o onakova sv'jeta;
On je majdan darovitih ljudi,
Seher Mostar ures je sv'jeta.

To je gn'jezdo slavnije junaka
I na peru i na bojnomo macu;
Ko odvazda i sada iz njega
S dana na dan velikani skacu.

Neka sute indijske papige,
Neka svoje ne kazuju glase,
O, Dervisu! Ti si danas slavuj,
Koji pjeva svog Mostara krase.

Pohvalnica gradu Sarajevu

Ako zelis, srce, vidjeti sliku raja
Protrudi se da vidis Sarajevo, odmah idi
tamo.

Ovaj lijepi grad je Ka'ba, kojoj streme
zaljubljeni.

To su rekli oni koji su do svojih zelja
stigli.

Njegov prijatni zrak i voda daju zivot i
krijepe dusu

Tekuca mu voda nije nista drugo nego
rajski Selsebil

Svaki kutak njegov vrvi ljepoticama

Okitio se hurijama i mladolicama poput raja.

Da je zbilja ravan raju kao svjedok tomu
zar nije dosta

Sto tamosnja kahva poput rajskog Kevsera
poklanja ljepoticama dusu.

Most na Bendbasi izgleda kao "pravi put"

Koji u raj ulazi tako preko njega predje i u
setnju ode

Hvala bogu, i meni Dervisu sudjeno je
bilo da to razgledam

Ocito sam vidio i saznao, da je to slika
raja i rajskih ljudi.

Koristim priliku da licno cestitam profesoru Matvejevi u na velicanstvenom priznanju koje mu je uruceno i sa nadom da cu jos dugo citati njegove iskrene i dirljive tekstove u nasem biltenu. Zapis koji slijedi posvecen je njegovom i nasem "starom" mostu, a ovog puta ja ga poklanjam Vama, profesore.

(Tarih o gradnji mosta u Mostaru)
Cupriju podize koja podsjeća na luk duge
Allahu moj! Ima l' na svijetu po ljepoti druge?
Jedan je Dervis zadivljen stao i rekao rijeci:
Ostavit cemo cupriju a mi cemo preci.
(Dervis-pasa Bajezidagic)

Ukratko najbolji

OVAJ PUT TO SU SLIKARI

Simply the Best

- **Uspjesi bh. slikara**

Bosanskohercegovački slikari u proteklih nekoliko dana dobili su dvije eminentne svjetske nagrade.

Rijec je o slikarima **Safetu Zecu** i **Aliji Arnautovicu**.

Safet Zec je dobio italijansku nagradu "Premio Leonardo Scascia" za grafiku koju ce primiti 12. februara u Milanu na otvaranju internacionalne izlozbe, na kojoj ce pored njegovih biti izlozjena i djela 29 drugih autora. Slucajnost je da se datum primanja ove nagrade poklapa sa planom premijernog izvodjenja pozorisne predstave *Tvrđjava* za koju je Zec uradio scenografiju.

Drugi laureat je Alija Arnautovic, cija je izlozba organizirana u Stokholmu u galeriji "Tersaeus" u periodu između 11. i 29. januara od strane svedskih likovnih kriticara proglašena najboljom izlozбом. Izlozba je odlicno prihvacena od strane domace publike, a svi radovi su otkupljeni.

- **Nagrada "Grinzane Cavour" Miljenku Jergovicu**

U Torinu, 18. januara ove godine, održana je svečanost 22. dodjele književne nagrade "Grinzane Cavour". Među dobitnicima nagrade za inostranu pripovijedacku prozu nalazi se i bosanskohercegovački književnik Miljenko Jergovic, kojemu je to priznanje dodijeljeno za njegovu zbirku pripovijedaka *Mama Leone*, objavljenu 1999. u Zagrebu i prevedenu na italijanski jezik 2002. godine.

Svako ko je proveo duzi period izvan svoje domovine, ziveci u jezicnoj sredini razlicitoj od maternje, i komunicirajuci s malim brojem sunarodnjaka koji manje-vise zive u istim okolnostima, morao se barem jedanput suociti s mislju da ne vlada vise svojim jezikom kao prije; jednostavno, upotrebljava iste rijeci u svakodnevnom komuniciranju, dnevna stampa na maternjem jeziku nije mu dostupna, za knjige nema mnogo vremena. Sve cesce za neke predmete i stvari upotrebljava strane rijeci, stvarajuci tako hibridne recenice, koje razumiju samo njegovi sunarodnjaci koji zive u istoj stranoj zemlji, ali ne i njegovi sunarodnjaci koji su ostali da zive u domovini. “Kupila sam *melanzane*” razumjet ce Bosanci i Hercegovci u Italiji, dok “Idem na posao *carom*”, upotrijebit ce oni koji zive u Americi, Engleskoj i ko zna gdje jos. Neki ce se svjesno odupirati ovom “kvarenju” maternjeg jezika, izvlaceci svoja znanja o jeziku stecena u nezaboravnim srednjoskolskim klupama, drugi ce opet misliti vazno je da se razumijemo, a nekima nece biti ni na kraj pameti da se bave “jos i time”.

I dok odrasli svjesno, pa katkad i nesvjesno, “komponuju” recenice koje postaju predmetom sala medju istim govornicima, dotle njihova djeca, koja rastu u stranoj zemlji i poadjaju skole na stranim jezicima, zive drugaciju jezicnu i emotivnu realnost ili, bolje receno, realnosti. S jedne strane, taj se djeciji svijet vrti oko njihovih svakodnevnih malih-velikih skolskih “problema”, vrijeme im prolazi izmedju ucenja i druzenja s vrsnjacima, a jezik njihovih prica o video-igrama, raznim modama i prvim zaljubljanjima, nije onaj njihovih roditelja, nego jezik zemlje koja ih je primila i ugostila. I dobro je tako, jer djeca pokazuju izvanrednu sposobnost prilagodjavanja datim okolnostima, upravo ono sto velikoj vecini odraslih ne uspijeva bez velikog napora i truda. S druge strane, postoji za tu djecu jos jedan svijet, onaj porodici, roditeljski, ispunjen malim obavezama i postivanjima, cesto obojen pricama o vec dalekim prijateljima i sjecanjima iz mladosti provedene u svojoj zemlji – eto, to je bio pravi zivot, a ne ovaj medju tudjim svijetom u kojem se i kafa pije “s nogu” i niko nema vremena ni za koga, a i ova se “danasnja omladina” ne zna vise zabaviti, pa ni vlastita djeca u kuci nece ni “na nasem” da govore. I djeca sve to slusaju, pa im cudno zasto roditelji toliko insistiraju na “tom” jeziku, koji ovdje niko ne govori, jer nije ni engleski, ni francuski, a ni italijanski, i na kraju, mi zivimo ovdje, a kod rodbine u Bosnu ide se samo ponekad ljeti i mi ih razumijemo onda kada ne govore previse brzo i upotrebljavaju sve te padeze, eto, to je najteze. Istina, po povratku u skolske klupe drugari ce nas pitati kako je bilo u “nasoj zemlji” i je li istina da se tamo govori nekoliko jezika i pise nekoliko pisama, pa ce traziti da im kazujemo na svom maternjem jeziku sve neke rijeci koje ne poznajemo, a oni ce nas

onda zadirkivati. Kad bi se samo mogli prespavati ti prvi skolski susreti, poslije bi sve bilo lakse.

Nastavak price o bosanskohercegovačkoj djeci i njihovim roditeljima koji žive izvan svoje domovine može se ispričati na stotine, hiljade načina – svako je dijete jedan svijet u malome, drukčiji od ostalih i njegova sigurnost i uravnoteženost ovise prvenstveno o dijalogu s roditeljima. Stoga, za dijete koje živi u jednoj visejezičnoj situaciji učenje i dobro poznavanje maternjeg jezika (bilo da se on zvao bosanski, hrvatski ili srpski) ne znači samo poznavanje jezika samoga po sebi nego znači, iznad svega, miran porodični suživot, razumijevanje ne samo na jezičnom nego prvenstveno na emotivnom planu. Dijete koje dobro vlada maternjim jezikom osjeća se sigurnije, te se u njemu stvara osjećaj samopostovanja koji se odražava u svim sferama njegovog svakodnevnog života. Roditelj koji uspijeva na svome jeziku komunicirati s djetetom, osjeća se u pravom smislu riječi odgojitelj svoga djeteta. I na kraju, učenje maternjeg jezika omogućava djeci i uopšte porodicama, koje ne žive u svojoj domovini, da i od drugih steknu poštovanje prema svome jeziku i samim tim kulturi svoje domovine.

Ipak, taj dječiji svijet i stvari u njemu često imaju boju samo jednoga jezika, onoga kojim se bolje vlada, vrlo često jezika škole i zemlje koja ih je ugostila. Kada djeca nauče da oboje svoj svijet i svoje misli i jezikom svojih roditelja, onda nije stvoren samo dvojezični govornik, nego buduća odrasla osoba svjesna svoga postojanja i porijekla. Iako, nažalost, još ni danas u Italiji ne postoje iskustva strukturirane nastave maternjeg jezika koja bi omogućila kontinuiranu nastavu za našu djecu, ipak, u proteklih deset godina svoga postojanja, Zajednica građana Bosne i Hercegovine *Bosna u srcu* u Rimu, pokušala je dati vlastiti doprinos, te se u sve većoj mjeri zauzima da raznim inicijativama i kulturnim projektima namijenjenim djeci i njihovim porodicama sačuva i njeguje bosanskohercegovački kulturni identitet. I sve to, ne da bismo živjeli od svojih prisjećanja na jednu zemlju, nego da bismo je ponijeli i nosili u sebi i sa sobom, kao što ju je nosio i o njoj pisao naš veliki sunarodnjak:

“[...] I ja se tada secam. Zemlje i mora, lica i reci, utisci i saznanja koji se javljaju preda mnom imaju boju i oblik minulih doživljaja. Jedan jedini izuzetak u tom pravilu jeste: Bosna. Sarajevo i Bosna, kako se kaže u pesmi. – Njih se ne secam, jer ih nikad nisam ni zaboravio, oni stoje trajni i stvarni preda mnom, neizmenjeni i živi, jer ne podležu ni sili zaborava ni magiji sećanja, jer sam ih uvek nosio u sebi, jer nikad nisam ni prestajao da živim u njima. To mi postaje naročito jasno u ove novembarske dane bogate uspomenu. [...] I u ove dane [...], ja samo nastavljam svoj nepresusni dijalog sa Bosnom, sa Sarajevom i Bosnom. Preslisavam se strogo i vidim da – za svoje veliko dobro! – nista nisam zaboravio, da u meni (ne u mom sećanju nego u meni!) živi, živa i cela, sva i svagdasnja Bosna. Sarajevo i Bosna.”

(I. Andrić, *Novembarska sećanja*)

A jezik je kao i sjećanje, manje smo svjesni njegovih čari, manje je i bogatstvo koje nosimo u sebi. I niko nam ga ne može nadomjestiti dok hodamo stazama dalekih gradova i prostora.

III

Dani su prolazili, ljeto se blizilo smiraju, a s njegovim odlaskom nas mali “trio fantasticus” sve je više shvatao da nismo turisti na Poluotoku koji će se za koji dan vratiti kući puni lijepih utisaka sa ljetovanja. Tamo gdje je kuća bjesnio je rat, a i stanovnici malog mjesta u kome smo živjeli – ne više ljetovali – postajali su sve ravnodusniji prema nama, baš kao u onoj narodnoj – svakog čuda za tri dana dosta. Sve nam je govorilo da je u životu sve moguće, pa i spoznaja da tu, vrlo blizu, par stotina kilometara daleko, bjesni rat koji svakodnevno odnosi u smrt najčestice nevine žrtve, ali i to da na ovom parčetu zemlje otrgnutom od mora život mora da se nastavi.

I tako napokon odlučismo da se pomirimo s našim statusom izbjeglica. Jednog jesenjeg dana stisnula sam srce koje se bunilo i urlalo u grudima i prijavila naš boravak u, za to određenoj, mjesnoj instituciji. S izbjegličkim kartonima u rukama i srcem koje je od tog trenutka potpuno zanimalo, zakoracili smo u izbjeglički život. Počeli smo redovno primati humanitarnu pomoć koja se sastojala uglavnom od konzerviranih prehrambenih proizvoda, a koju smo mijenjali sa lokalnim stanovništvom za jaja, voće ili nešto zeleno iz njihovih bašta. Bilo je čak i malo humora u tim “trampama”. Ranije sam se uvijek čudila ljudima sa sela, bila mi je simpatično neobjasnjiva njihova opsjednutost svemu što je konzervirano, a imaju svu tu divnu hranu oko sebe, uzgojenu vlastitim rukama, trudom i znojem. Sad me sve to zabavljalo – ja njima sarene konzerve, oni meni zelenu blitvu i rastiku, a obje strane zadovoljne i u dubokom uvjerenju da je suprotna strana gore prošla u “trampi”.

S dolaskom jeseni prestali su i odlasci na kupanje kojima se Djecak toliko radovao, a koji su meni već pomalo i dodijali, jer je mjestasce u kom smo živjeli bilo sedam kilometara udaljeno od mora, pa smo svakodnevno bili prisiljeni da stopiramo, ako želimo stići na plazu. Autobuske linije na Poluotoku bile su nesigurne i neredovne zbog veoma malog ili nikakvog broja turista u ratnom vremenu i okruženju, te smo moj djecak i ja postali poznati gotovo svakom mjestaninu koji se tim dijelom puta kretao na četiri točka. Uglavnom su se zaustavljali na moj podignuti palac s riječima: “I danas malo na kupanje, je li?” i prevezli nas tih nekoliko kilometara do plaze.

Ipak, jednog dana desilo se nesto neobicno, nesto toliko nerazumljivo i tuzno, nesto sto me natjeralo da shvatim koliko je nas položaj ponizavajući. Stopirali smo kao i obicno moj djecak i ja nadajući se da ce uskoro naici neko od dobronamjernih prolaznika. U tom trenutku ugledala sam poznati automobil – bio je to mladac iz susjednog mjesta, ali mladac koji nije bio samo poznanik, bili smo prijatelji s njegovom porodicom dugi niz godina prije rata, cak smo od njegovog rodjaka kupili taj mali komad zemlje i pomogli mu oko skolovanja u Gradu. Dakle, taj mladac je naisao automobilom, malo usporio ugledavsi mene s Djecomom u narucju i, u trenutku kad sam krenula prema njemu, naglo pritisnuo papucicu za gas i otisao. Ostala sam na cesti, bez daha, prenerazena. Shvatila sam da me sigurno vidio, a nije htio stati. Zasto, odzvanjalo mi je u usima, zasto? Vratila sam se u kamp-kucicu i odjednom sam znala odgovor. Bili smo izbjeglice, nikom i nigdje vise dobrodosle.

Nakon nekoliko dana desilo se jos nesto, a to nesto natjeralo me da shvatim da je vrijeme da idemo iz Mjestasca. Naime, bio je u blizini jedan veliki crno-bijeli pas, vjerovatno “izbjeglica” kao i mi, pojavio se niotkuda jednog dana i stidljivo nas gledao iz obliznjeg sumarka. Odmah sam znala da nije opasan, znam prepoznati taj divni pseci pogled koji ti daje sve, a trazi zauzvat samo malo ljubavi i milovanja. Mene i Djecaka odmah je osvojio, a svojim nepogresivim psecim instinktom slutio je i da se ispod prvobitne narogusenosti moje majke krije cista ljubav. Ukratko, postao je “kucni ljubinac beskucnika”, kako sam ga u sali nazivala. Cuvao je nasu kamp-kucicu kad nismo bili u njoj, izgleda da je ozbiljno shvatio svoju novu ulogu psa cuvara, a, ustvari, bio je sretan sto ga neko zeli i sto vise nije beskucnik. Sve vrijeme je provodio drijemajući ispod kamp-kucice ili igrajući se s Djecomom kog je obozavao. Mjestani od prvog dana nisu gledali dobronamjerno pridolicu. Tad sam upoznala jos jednu osobinu ljudi sa sela, a to je da smatraju da domace zivotinje imaju svoju zadacu. One moraju biti korisne covjeku koji ih hrani i brine se o njima. I samo to. Tako pas cuva kucu i mora biti vezan, krava daje mlijeko i potomke koji ce biti unovceni ili pojedeni, a macka je zaduzena da kucu cisti od malih napasti koje se zovu misevi i koji su stetocine. Sve su mi to svakodnevno govorili mjestani, kao i to da je nas pas mozda bijesan ili opasan, ili, u najmanju ruku, kako je potpuno beskoristan. Ja sam se na te primjedbe uglavnom miroljubivo smjeskala ili bih rekla kako nam je drago da imamo ovo cupavo crno-bijelo drustvo koje zna da slusa sagovornika, i, a sto je najvaznije, zna mudro da suti.

Ubrzo sam shvatila da mjestani nisu razumjeli moju vrstu humora.

Jednog jesenjeg dana vratili smo se iz Mjesta, a Pas nas nije docekao svojim uobicajenim veselim lavezom i mahanjem repa. Nije ga bilo. Dozivala sam ga i trazila, a onda je dosao zgoljavi Susjed i obavijestio me je da su Psa ubili. “Iz puske sacmarice”, dodao je. “Jaka mrcina, dugo se opirala, ali tako je najbolje, i za vas, a i za nas.” Usla sam u kamp-kucicu i dugo, dugo ridala...

Godina se blizila kraju, nasa prva izbjeglicka godina. Prvi jutarnji mrazevi opominjali su nas na cinjenicu da je zima blizu, a da nas tanki zidovi nase kamp-kucice ne mogu zastititi od bure. Mi gorstaci, navikli na ljutu planisku zimu, po prvi put u zivotu bili smo suoceni sa zimom na moru, sa jaukom bure koji ti ledi krv u zilama i cini ti se da je to plac svih duhova mora i kopna koji zapomazu i cvile od hladnoce. Napustili smo nas lohotni dom i preselili se u obliznje seoce, u kucu naseg poznanika, krupnog miroljubivog mjestanina koji je bio slika i prilika Djeda Mraza. Njega nisam ranije poznavala, iako smo imali mnogo zajednickih prijatelja u Gradu. Jednog dana dosao je da nas posjeti i jednostavno nam ponudio koristenje svoje kuce. "To je kuca u kojoj sad ne zivim. Namjestena je, a meni ne treba. Bar ne sada. Mozete se smjestiti u nju i ostati dokle vam je potrebno. Ili dok se nesto ne promijeni, mozda ovo ludilo i stane, ko zna." Tako je rekao, namjerno ili slucajno nije upotrijebio rijec "rat" i na tome sam mu bila zahvalna. Nasa selidba odmah je obavljena, skupili smo na brzu ruku nase stvarcice i preselili u "pravu pravcatu kucu", kako ju je nazvao Djecak. Bila sam neizrecivo zahvalna Djeda Mrazu, covjeku koji nam je ucinio veliku, ljudsku uslugu, jednostavno i bez puno suvisnih rijeci. Po ko zna koji put u zivotu shvatila sam da je to osobina ljudi koji puno vrijede: pomoci covjeku u nevolji, jednostavno i bez puno rijeci...

Kuca je bila nalik na njenog vlasnika – jednostavna, bez suvisnih stvari, ali je imala sve neophodno za normalan zivot. I – a to nam je bilo najvaznije – nisam se osjecala izlozena pogledima i pitanjima koja su me neprestano pratila od odlaska iz Grada, pogledima nekad punim sazaljenja, a nekad samo ravnodusnosti, i pitanjima, neprestanim pitanjima o onome sto se desava u Gradu. To me boljelo, nisam imala odgovor na ta pitanja, nisam ga imala ni samoj sebi, a kamoli neukim mjestanima. Konacno smo u toj kuci na osami nasli sad vec davno izgubljeni mir. Ljudi nas vise nisu posjecivali, a kad se izuzmu rijetke posjete naseg domacina koji je ponekad navracao da pita treba li nam sto, ostali smo nas troje sami. Uglavnom smo zivjeli dan za danom, bez planova, pomireni sa spoznajom da se to sto se desava u nasoj zemlji zove rat i da ne znamo kada ce i kako prestati. Svaki novi dan donosio je iznova neizmjerni strah za zivote nasih najdrazih – ljudi koji su ostali u Gradu, otrgnuti od nas ili mi od njih, kao i nadu da ce prezivjeti, da ce se taj uzas okoncati i da cemo nastaviti zivjeti. Da, zivjeti, jer stanje u kome smo se nalazili i oni i mi nije se moglo nazvati zivotom. Bilo je to prezivljavanje.

Nastavlja se

Umjetnicki put Stefana Gabrinija se poslednjih godina oznacava u pozorisnom planu i kroz namjerno neposrednu socijalnu kritiku, koja se s jedne strane osniva na spontanost solidarnosti a sa druge na memoriju – “da se ne zaboravi” –, koja isplivava sa najdubljim emocijama i najekstremnijim osjecajima: oni su nasa prava realnost, koja nas cesto zacudjuje vise od maste.

Ako se takvim putem krece svjesno, prilika, koju nam slucaj pruza da *razumijemo ulazeci unutar zbivanja*, ne smije proci pored nas a da je ne uhvatimo. Stefanu se ona ukazuje zahvaljujuci susretu u Bosni, gdje radi tri godine (od 1995. do 1997) sa djecom iz Mostara, sa direktorom “Pozorista lutaka” Hamicom Nametkom.

1996. godine autor i klovna Alberto Musacchio stvaraju spektakl kojim kruze Bosnom sa ciljem da izazovu kod djece cudjenje, divljenje pred akrobatskim igrama klovna, zatim i prirodnu radost zivljenja koja se napokon oslobadja u neizdrzivom smijehu. A smijeh je najbolja terapija protiv bola.

Projekat “Nos u oblacima” je rezultat takvog putovanja medju bosanskom djecom i mladima koji su porasli u strahotama rata: 19. novembra 2002. god. u rimskom pozoristu “Furio Camillo” prikazana je priredba cetvrte faze ovog projekta, koja je posvecena umjetniku-madjionicaru-vaspitacu Albertu Musacchiju, koji je umro 2001. god. Gore okrenut nos koji posmatra oblake je crveni nos klovna, djeca ga vole jer je naivan, radoznao i pomalo smotan. Njihov bucni smijeh se suprotstavlja odjecima rata, oslobadjajuce djeluje i na nas kad smo spremni slusati.

Pripovijetka glasova koji se smjenjuju, Stefana-clowna i Marka Solarija, zapocinje u trenutku kad se scena toplih boja ukazuje pred ocima, dok u pozadini teku – cas kroz neku maglu, cas veoma jasne – slike sa puta. Sam autor definise projekcije nekom vrstom “lutajuceg pogleda” koji prelazi preko Bosne i “mjesta” djetinjstva: to je predstava bajke, memorije, covjecanstva.

Pocijepati list od papira: nista nije jednostavnije od toga, dovoljno je micati ruke u suprotnim smjerovima i eto dva fragmenta pred vasim ocima. Ali, ako od fragmenata zelite da vratite citav list, nijedna sila na svijetu, ni mehanicka ni hemijska ni nuklearna, nece moci da vam vrati prvobitni integritet: mozete dijelove lista sastaviti selotejpom, zalijepiti rubove, ali ga nikada necete vratiti u predjasnje stanje. Asimetrija medju dva zahvata, lomljenja i popravljanja, je potpuna. Mjesto razdvajanja, znak ozljede ostat ce vidljivi zauvijek.

Kruznim tokom se u predstavi pokušavaju ponovo zalijepiti pocijepani dijelovi: sum, zvuk, riječ, oslušivanje, pa opet sum. Film se sastavlja i rastavlja, slike se bez prekida redaju ritmom tambure, rijeke, pada.

Rat bez imena (iako pun definicija), neshvatljivo okrutan kao što je to sudbina mnogih naroda, mnogih žrtava mnogih ratova. Uzvik prestrašene žene, čudjenje pa zatim duboka tuga u očima jednog djeteta, u očima sve djece, koji su prve žrtve svih ratova. Njima su oduzeta sva prava, a najviše pravo da ostanu djeca:

Kad je djecak bio djecak...

“Bosanski narod, po cijeni nevidjenog žrtvovanja, je izabrao otpor i odbio misao jedne etnički čiste Bosne, pa makar – u ovom slučaju – muslimanske. Odlučio je da nastavi borbu i da i dalje brani vrijednosti kozmopolitizma. Ako ga još budemo ometali u tom cilju, samo ćemo podržati opsadu koja će umnožiti broj žrtava i koja nas već sada čini saučesnicima agresora.”

Prolazeci kroz razne stepene svijesti, *Nos u oblacima* djeluje na sve nas kao samar, kao udarac, prikazujući pravo lice ratova, ono koje pokušavamo ignorirati kao da riječ sloboda ne znači isto u cijelom svijetu.

Posudjena priča

pripremio Ivan Uldrijan

Neciji sin

Dario Dzamonja

Sjedio sam sam na stolici i premetao po glavi: kad nisi neciji – onda si niciji. A, kad si niciji – onda si niciji. Cijeli dan sam izbjegavao susret s jednim čovjekom. Nisam ga vidio mjesecima, ali taj dan se bas podrepilo da stalno nalijecem na njega. Ja da predjem ulicu na semaforu: on preko puta. U Cemalusi, vazda punoj k'o sipak, taj dan, kao za inat, samo tri čovjeka – jedan od njih – on. Sta cu? Zadubim se u gledanje izloga sa ženskim vesom dok on ne prodje. U prolazu kod Sirana, gdje se ne možemo mimoći, saginjem se i “vezem pertle” na mokasinkama...

Nejasno mi je: da me prati, bio bi mi iza ledja, a ne ispred mene. Jos mi je jedna stvar nejasna: zasto li ja njega izbjegavam? Trebalo bi biti obratno – prije nekoliko mjeseci me izradio k'o bekana. I to ne jednom.

Sad ne bih mogao podnijeti njegov gumeni osmijeh i mlitavu ruku na ramenu: **“Cuo sam da si bio u bolnici. Mislio sam ti doci, ali nisam znao gdje lezis. Jesi li sad dobro? Samo reci ako ti nesto treba... Pa, sta je u stvari? (Slijedi coktanje usnama.) Pamet u glavu – sta drugo da ti kazem. Sad mi izgledas super. Jes' da si smrsao, ali to bi i meni trebalo, he-he... (Gladjenje po masnom trbuhu, zatim pogled u kojem nikad u zivotu nije zaiskrila iskrenost.) Ozbiljno – nikad bolje nisi izgledao.”**

Ne bih mogao da mu ne kazem: **“Dabogda ti djeca ovako dobro izgledala kad ih budes sahranjivao.”**

Pored sveg svog stida sto sam se doveo u kurac, jos treba da preuzmem i njegov stid?!

Kako li bih se tek osjecao da sam ja njega zajebao? Da li bih osjecao ovaj gorkokiseli okus u ustima bas kao da sam dusu ispovracao, leptire u stomaku kao kad izgubis zadnji dinar u kocki, nemoc u koljenima, kao da sam se probudio pored nekog groba u krevetu kojeg sam sinoc u kafani pred svima “filmski” ljubio i drzao za ruku, kao da sam, od silnog uzbuđenja, omanuo kod neke dobre zenske, zelju da legnem u krevet, pokrijem se po glavi, zaspim i probudim se u nekom drugom svijetu, kao neki drugi covjek... ili se vise i ne probudim.

Dok sam se penjao i dok sam otključavao vrata, cuo sam da zvoni telefon. Nije mi se zurilo da odgovorim, jer sam vec odavno prestao primati pozive od nekog znacaja ili one koje bi me obradovali...

Bio je to **Zojo**. (Poznavali smo se godinama i ja sam oduvijek mislio da ono Zojo dolazi od satrovackog za **Jozo**, a tako se, u stvari prezivao. U ratu smo se zblizili. Zena i sin su mu zazdili u Ameriku, a on je stanovao kod mene, jer je bilo sigurnije nego u Cicinom hanu. Radio je kao barmen u nekom lokalnu gdje su se skupljali “oslobodioci”, politicari, lopovi i kriminalci, ali bas nekog haira nije imao, ali bilo mu je dovoljno to sto nije na liniji. Bojao se bilo sta zapaliti, ali je zato sve ostatke pica iz casa sipao u jedan “bocun”, pa su tako nastajali kokteli od kojih su odumirale mozdane celije.)

Zvao je iz Amerike.

“Ziv si?”

“Kazu.”

“Ovdje pukla prica da si riknuo.”

“Znam. Kako si ti?”

“Nikako. I sam si bio pet godina. Ako se prilagodis Americi – onda si hadzija. A, ja sam pokusao nemoguće: da se Amerika prilagodi meni.”

Glas mu je bio ozbiljan i tuzan: **“Zovem te da te pitam – ti u tome imas iskustva – kako se razvesti?”**

Pokusao sam se sjetiti: “Znas kako je? U prvo vrijeme kao da si popio Red Bull – dobijes krila. Kao da si pusten s lanca, iz kaveza. Ne znas kud udaras. Kao da su te provukli kroz kopir-masinu u stotinu primjeraka, pa nema gdje te nema u isto vrijeme. Pitas se: Boze, sto li mi je ovako dugo trebalo? A, onda se jedno jutro probudis sam u krevetu. Nema ni sinocnje fukse, nestalo je kafe u kuci, sve kosulje i carape su ti prljave, kupanje i brijanje ti je zamorno i cini se nepotrebnim, sve cesce se hvatas kako o bivsoj mislis: Moja..., a ono vise nema nicega sto bi mogao nazvati tvojim, svojim... Osim djece. A, i to je ubleha. Varakas se da im nedostajes kao sto ona nedostaju tebi, a na pisma, koja im sve rjedje pises, vise ne dobijas odgovore, telefonski razgovori su kratki i ispunjeni sutnjom... Sav si prazan. Jedino si pun suza, kajanja i govana... Ne znam, moj Zojo, ja ni sebe ne znam savjetovati, a kamoli koga drugog. Razmisli. Sta drugo da ti kazem? Znas, u jednom trenutku ti se nesto cini neizdrzljivim. Kao zubobolja. Lakne ti kad izvadis zub i kutarises se bola, a pri tome zaboravljas da si ostao bez zuba i da novi nece vise nikad narasti. Pa, zar je kod tebe dotle doslo?”

Zojo mi kaze: “Ma, traje to vec godinama. Ta sitna podjebavanja, nerveze, dizanje nosa, ali neki dan me nesto totalno razjebalo. U kafanu je usao jedan Bosanceros (inace se tu skupljamo, a i ima nas poprilicno). Bio je k’o zemlja. Hodao je od stola do stola i zajebavao, ali ga niko nije bendao. Onda je prisao meni: Vidi naseg borca. Borac, sta ces popiti? Znam da si se izjebao u Sarajevu, ali nisi jedini... Onda se poceo smijati pokvarenim zubima, stavio mi ruku preko ramena i u povjerenju (da cuje cijela kafana) rekao: MA, BOLAN, NISTA SE NE SEKIRAJ. BILA TI JE SA SVAKIM VJERNA! I smijao se, smijao, a ja sam pomislio kako bih ga samo prije par godina sastavio sa zemljom, ugusio onim trulim zubima... Ali, u meni nikakvog osjecaja – ni ljutnje, ni ljubomore, ni zalosti. Tu je nesto umrlo. Tu je sve umrlo.”

Pokusao sam ga zagrliti preko telefona, pa da nista ne moram reci. Sjeo sam na stolicu.

Nista mi nije padalo na pamet. Nista pametno. Svejedno, vazno sam se iskasljao: “Jebiga, Zojo. Ne moras biti neciji muz da bi bio neciji otac. A, to je najvaznije.”

I on je osjetio da lazem. Rekao je: “Izvini sto sam te peglao.”

Sjedio sam sam na stolici i premetao po glavi: kad nisi neciji – onda si niciji. A, kad si niciji – onda si niciji.

Istekao sam telefon iz zida, kao da ce to sve rijesiti. Slavodobitno sam glasno rekao: “E, nece mene niko zvati!”

Je l' Sarajevo gdje je nekad bilo

Dino Merlin

Katkad u noci cujem ti korake
Nekad mi lice na stope stare majke
Lisce zuti, a ja cutim
Moja nisi srce sluti

Sve sto je srcu drago daleko je
Zaljubljene samo Bog razumije
Lisce zuti, a ja cutim
Moja nisi srce sluti

Je l' Sarajevo gdje je nekad bilo
Il' se mome srcu ucinilo
Je l' se sta promijenilo
Je l' Miljacka voda presusila
Je l' mi stara mati ozdravila
Je l' me draga ostavila
Je l' Sarajevo gdje je nekad bilo
Il' se mome srcu ucinilo
Jel' Miljacka voda presusila
Jel' me draga ostavila

Sve sto je srcu drago daleko je
Zaljubljene samo Bog razumije
Lisce zuti, a ja cutim
Moja nisi srce sluti

Je l' Sarajevo gdje je nekad bilo
Il' se mome srcu ucinilo
Je l' se sta promijenilo
Je l' Miljacka voda presusila
Je l' mi stara mati ozdravila
Je l' me draga ostavila...

Tradicionalna bosanska jela

Visegradska corba

Za 4 osobe potrebno je:

30 dkg jagnjeceg mesa, 2 dkg luka, 3 dkg mrkve, 3 dkg celera, 3 dkg brasna, 1/2 dcl sirceta ili limunovog soka, malo persunovog lista, jedna babura paprika, paradajz pire, so, biber, lovorov list, aleva paprika (po zelji)

Priprema:

Jagnjece meso isjeckati na kockice. Crveni luk ocistiti, oprati, isjeckati na sitne kockice i dodati na vrelu masnocu te prziti dok ne porumeni. Dodati meso i nastaviti sa przenjem. Zatim dodati mrkvu i celer izrezane na kockice. Kada su meso i povrce napola gotovi, dodati brasno, pa sve jos malo poprziti. Skuhanu papriku izrezati na kockice te dodati zajedno sa alevom paprikom i biberom. Posoliti, sve dobro promijesati, dodati vodu i ostaviti da se kuha. Za to vrijeme u posebnoj posudi bamju zaliti vodom, sircetom i malo posoliti pa staviti da se kuha. Kad je skuhana, ocijediti i dodati corbi. Prije serviranja dodati pavlaku.

Bosanski cimbur

Sastojci:

40 dkg sitno isjeckanog ili samljevenog mesa, 10 dkg masnoce, 60 dkg crvenog luka, 4 jaja 8 zrna bibera, po volji aleve paprike i soli.

Priprema:

Meso se stavi u tavu u kojoj se zagrijala masnoca, pa se lagano dinsta zajedno sa crvenim lukom isjeckanim na tanke listice. Po potrebi se dodaje voda i jos masnoce. Kada su meso i luk izdinstani, sve se posoli i dobro izmijesa. Zatim se servira u sahane, koji se stavljaju na pecnicu pa kada se dobro zagriju, na masu se baci po jedno jaje "na oko", te se jos malo posoli i zapece. Po volji se pobiberi ili pospe alevom paprikom, a moze se i po jedno zrno bibera staviti na svako zumance. Servira se toplo.

Sarma u japraku

Sastojci (za 6 osoba):

90 dkg mljevenog mesa, 30 dkg lisca vinove loze, 10 dkg rize, 10 dkg crvenog luka, so, biber, bijeli luk, persunovo lisce, mljevena crvena paprika, malo telece supe, 4 dl kiselog mlijeka

Priprema:

U mljevono meso umijesajte rizu, nasjeckani luk (crveni i bijeli), persun, so, biber i mljevenu papriku. Svjeze lisce prokuhajte, rasporedite nadjev, savijte sarmice. Slozite ih nagusto, prelijte supom i kuhajte sat i po. Posluzite s kiselim mlijekom.

Somun

Sastojci:

kg finog bijelog brasna, 10 g kvasca, so

Priprema:

Kvasac razmutiti u mlakoj vodi i ostaviti na toplom mjestu 15-20 minuta. Brasno posoliti po ukusu, izdubiti i dodati nabujali kvasac. Zamijesiti malo rjedje tijesto dodajuci mlaku vodu. Ostaviti da tijesto odstoji. Nakon toga tijesto premijesiti i oblikovati somun 20-30 cm. Ponovo ostaviti da odstoji, a prije stavljanja u pecnicu narezati nekoliko puta nozem.

Ramazanski ili bajramski somun se obavezno premaze jajetom i posipa curekotom.

pa bujrum...

pripremio **Ivan Uldrijan**

NE DAJ SE INES Rade Serbedzija

Ne daj se Ines
Ne daj se godinama moja Ines
drukcijim pokretima i navikama
Jer jos ti je soba topla
prijatan raspored i rijetki predmeti
Imala si vise ukusa od mene
Tvoja soba divota
Gazdarica ti je u bolnici
Uvijek si se razlikovala
po boji papira svojih pisama, po poklonima
Pratila me sljednjeg jutra oko devet do stanice
I rusi se zeleni autobus tjeran jesenjim vjetrom
kao list niz jednu beogradsku padinu
U vecernjem sam odijelu i opkoljen pogledima

Ne daj se mladosti moja, ne daj se Ines

Dugo je pripremano nase poznanstvo
I onda slucajno uz vrucu rakiju
i sa svega nekoliko recenica, lose prikrivena zelja
tvoj je nacin gospodje i obrazi seljanke
prostakuso i plemkinjo moja
Pa tvoje grudi, krevet
i moja soba objesena u zraku kao naranca
kao narancasta svjetiljka nad zelenom i modrom vodom Zagreba
Proleterskih brigada 39 kod Prkovic
Pokisla ulica od prozora dalje i sum predvecernjih tramvaja
Lijepi trenuci nostalgije, ljubavi i siromastva
Upotreba zajednicke kupaonice
I "Molim Vas, ako netko trazi"

Ne daj se Ines

Evo me ustajem tek da okrenem plocu
Da li je to nepristojno u ovakvom casu
Mozart Requiem Agnus Dei
Meni je ipak najdrazi pocetak
Raspolazem s jos milion njeznih
i bezobraznih podataka nase mladosti
koja nas pred vlastitim ocima vara, i krade, i napusta

Ne daj se Ines

Poderi pozivnicu, otkazi veceru, prevari muza
odlazeci da se pocesljas u nekom boljem hotelu
Dodirni me ispod stola koljenom
Generaciju moja, ljubavnice

Znam da ce jos biti mladosti,
ali ne vise ovakve – u prosjeku 1938
Ja necu imati s kim ostati mlad ako svi ostarite
I ta ce mi mladost tesko pasti
A bit ce ipak da ste vi u pravu
Jer sam sâm na ovoj obali
Koju ste napustili i predali bezvoljno
A ponovo pocinje kisa,
kao sto vec kisi u listopadu na otocima
More od olova i nebo od borova
Udaljeni glasovi koji se mijesaju
Glas majke prijatelja, kceri, ljubavnice, broda, brata
Na brzinu pokupljeno rublje pred kisu
I nestalo je svjetla s tom bjelinom
Jos malo setnje uz more i gotovo

Ne daj se Ines

Stihove napisao Arsen Dedic, sa albuma Radeta Serbedzije “Ne daj se Ines”

Osmijeh molim

Otisli Mujo i Haso u ribolov. Ponestalo im tema za razgovor, pa ce Mujo Hasi: “Haso, sta ti mislis, sta nase zene rade dok nas nema?”

– Ili heklaju ili koriste priliku sto nas nema.

Mujo se naglo digno i pocne se spremati. Haso ga u cudu upita: “Pa, gdje ces ti?”

– Odoh kuci, moja zena ne zna heklati!

Ulazi Mujo u kafic i zatekne Hasu kako tuzan sjedi za sankom i pije. Pridje mu i upita ga: “Haso, sta ti je?”

– Ma nista. U junu mi je umrla majka i ostavila mi 10.000 maraka.

– Uuu, umrla ti majka, nisam znao, moja sucut.

– Zatim mi je u julu umro otac i ostavio mi 15.000 maraka.

– I otac ti umro? Zao mi je...

– Onda mi u augustu umrla tetka i ostavila mi 20.000 maraka.

– Tri clana obitelji za tri mjeseca? Mora da ti je tesko.

– Kako ne bi bilo! Ovog mjeseca nista, ni marke.

Sjedi Mujo na kamenu, prolazi Haso i pita ga: “Sta je Mujo, sjedis i razmislijas?”

Na to ce Mujo: “Ma ne, samo sjedim.”

Huso je za rodjendan dobio digitalni sat. Cim ga je stavio na ruku, zapitase ga gosti: “Hajde slavljenice, da cujemo koliko je sati!”

– Ne bih znao reci...

– Kako ne bi?

– Pa tako! Hajde vi otrprve podijelite 18 sa 29!?

Sjede Mujo i Suljo u kafani pa ce Suljo Muji: “Mujo, daj mi jednu cigaru da iznenadim pluca.”

– Evo ti kurac pa iznenadi supak!

Sjede Mujo i Haso. Kaze Mujo: “De, Haso, mezi bolan.”

A Haso ce: “Mezim, mezim.”

Mujo: “Mezis kurac, ti veceras!”

Pazi, snima se..... Klik!

Sahaat-kula (Sarajevo, BiH)

autor fotografije: Nedžad Delija

Informativni bilten Zajednice gradjana Bosne i Hercegovine „Bosna u srcu”

Redakcija: Enisa Bukvic, Elvira Cemalovic, Sanela Hodzic, Luka Krilic, Sanela Musija (lektor), Fatima Neimarlija, Senada Tanovic (zamjenik urednika), Ivan Uldrijan (urednik)

*E-mail Redakcije: bosnausrcu@tiscali.it
Rim, 12. februar 2003.*

Rim - Mostar - Sarajevo

srijedom – petkom – nedjeljom

kontakt: gospodin NEDIC

06-36300201; 333-5793186 (mobilni)

Besplatni oglas

budi RAJA, budi ČLAN

**O akciji uclanjivanja i ostalim planiranim aktivnostima
nesto vise u narednom broju**